

Reziliența – multiplicator al efectelor în pregătirea contracarării inducerii în eroare

*Resilience – effects multiplier
in preparing counter-deception*

Lt.col.Dr. George-Ion TOROI*

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail:george_toroi@yahoo.com

Abstract

În cuprinsul acestui articol se explorează rolul crucial al rezilienței, ca multiplicator de efecte, în pregătirea și antrenarea personalului militar. Prin dezvoltarea capacității de a opera în condiții de incertitudine și de a-și asuma riscuri calculate, forțele armate pot reduce vulnerabilitatea la manipulare și dezinformare. Analiza se concentrează pe modalitățile de consolidare a rezilienței, subliniind importanța flexibilității mentale, a adaptabilității, a gândirii critice, dar și a unei pregătiri temeinice în fața provocărilor dinamice. Studiul evidențiază, de asemenea, necesitatea integrării acestor competențe în programele de pregătire militară pentru a crea lideri capabili să ia decizii informate chiar și în lipsa tuturor informațiilor necesare. Rezultatele sugerează că o abordare bazată pe reziliență poate îmbunătăți semnificativ capacitatea de contracarare a inducerii în eroare, contribuind astfel la succesul operațional al forțelor armate.

This article examines the critical role of resilience as an effect multiplier in the preparation and training of military personnel. By developing the ability to operate under uncertainty and take calculated risks, armed forces can reduce their vulnerability to manipulation and disinformation. The analysis focuses on ways to build resilience, emphasizing the importance of mental flexibility, adaptability, critical thinking, and thorough preparation for dynamic challenges. The study also highlights the need to integrate these skills into military training programs to produce leaders capable of making informed decisions even in the absence of all necessary information. The findings suggest that a resilience-based approach can significantly improve the ability to counter deception and thus contribute to the operational success of the armed forces.

Cuvinte-cheie:

reziliență; inducere în eroare; pregătirea contracarării inducerii în eroare;
gândire critică; adaptare.

Keywords:

resilience; deception; counter-deception preparation; critical thinking; adaptation.

Info articol

Primit: 30 iulie 2024; Evaluat: 27 august 2024; Acceptat: 24 septembrie 2024; Disponibil online: 15 octombrie 2024

Citare: Toroi, G.I. 2024. „Reziliența – multiplicator al efectelor în pregătirea contracarării inducerii în eroare”.

Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”. 13(3): 111-125. <https://doi.org/10.53477/2065-8281-24-26>

© Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Articol cu acces deschis distribuit în conformitate cu termenii și condițiile licenței Creative Commons Attribution ([CC BY-NC-SA](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/))

În lumea contemporană, caracterizată de complexitate sporită și de rapiditatea schimbărilor, inducerea în eroare a devenit o armă strategică de bază folosită de adversari în scopuri malițioase pentru a destabiliza și a manipula diferite audiențe țintă. Caracteristicile tehnologice ale mediului actual oferă tot mai multe mijloace de înșelare, amplificând, în același timp, efectele distructive ale unor asemenea acțiuni. Pe acest fond, forțele armate se confruntă cu o provocare crescândă în identificarea și contracararea tacticilor specifice operațiilor de manipulare și dezinformare. În acest context, acest articol argumentează importanța unei pregătiri eficiente în demersul de contracarare a inducerii în eroare, desfășurată de adversar, dezvoltarea rezilienței organizației militare devenind o componentă esențială pentru menținerea eficienței operaționale și asigurarea protecției forțelor și misiunii.

Reziliența, definită ca abilitatea de a se adapta și de a se recupera rapid în fața provocărilor și a schimbărilor, servește ca un multiplicator de efecte în pregătirea structurilor militare. Aceasta permite personalului să opereze eficient, în condiții de incertitudine, și să ia decizii rapide și calculate, chiar și în lipsa unor informații complete. În loc să aștepte momentul perfect pentru a acționa, liderii rezilienți sunt pregătiți să opereze și să-și asume riscuri bine calculate pentru a atinge obiectivele propuse, indiferent de complexitatea situațiilor operaționale.

Problema de cercetare

Deși inducerea în eroare reprezintă o metodă dovedită de istorie ca fiind extrem de eficientă în cadrul conflictelor armate, și, așa cum voi arăta ulterior în această lucrare, mediul actual de operare amplifică posibilitățile de succes ale acestor acțiuni, dar și efectele negative asupra celui înșelat, forțele armate vestice, incluzând aici și pe cele române, nu întreprind suficiente demersuri de protecție împotriva unor asemenea acțiuni. Doctrinile specifice acestui domeniu fie lipsesc, fie sunt foarte restrânse. Chiar și literatura de specialitate identifică faptul că „nu există o teorie adecvată a inducerii în eroare, cu atât mai puțin o teorie a contracarării acesteia” (Harris 2013, 551). Mai mult, potențialii adversari ai NATO, Rusia și China, au o experiență extrem de mare în folosirea unor astfel de metode, inducerea în eroare fiind adânc înrădăcinată în modul de operare specific armatelor lor. Astfel, apreciez că acest peisaj evidențiază unele vulnerabilități sistemice ale structurilor militare vestice, acestea expunându-se la riscuri crescute de a fi induse în eroare. Așadar, **problema de cercetare** care a inițiat acest demers este aceea a lipsei unui cadru doctrinar agreat privind contracararea acțiunilor înșelătoare ale adversarului.

Scopul cercetării

În acest cadru, studiul de față intenționează să analizeze relația dintre două concepte extrem de relevante pentru actualul context de operare: reziliența și contracararea inducerii în eroare, în demersul de pregătire a structurilor de forțe pentru a face față provocărilor informaționale specifice mediului actual de operare. **Obiectivul principal al acestei lucrări** a fost să identific dacă și cum poate reziliența sprijini pregătirea contracarării inducerii în eroare, contribuind, astfel, la reducerea vulnerabilității la manipulare și la sporirea șanselor de protecție a forțelor militare și misiunilor acestora în cadrul conflictelor armate contemporane.

Metodologia de cercetare

Cercetarea a fost una **calitativă**, încercând să înțeleg nuanțele necesității operaționale a protecției împotriva acțiunilor înșelătoare ale adversarului, dar și a modalităților prin care aceasta ar trebui să se realizeze. De asemenea, am intenționat să explorez modalități concrete prin care reziliența poate asigura amplificarea efectelor realizate în cadrul pregătirii contracarării inducerii în eroare. În concordanță cu acest tip de abordare metodologică, am folosit un **raționament inductiv**, pornind de la datele colectate și analizate sistematic, către o concluzie generală ([Creswell și Creswell 2023](#), 276).

Întrebarea de cercetare principală a acestui studiu a fost: *Cum poate reziliența să sprijine pregătirea contracarării inducerii în eroare, desfășurată de adversar?* În raport cu aceasta, **obiectivele de cercetare** urmărite au fost următoarele:

- înțelegerea relevanței operaționale a contracarării inducerii în eroare în actualul context de operare;
- explorarea modului de contracarare a acțiunilor înșelătoare, desfășurate de adversar;
- analizarea și descrierea rolului pregătirii în cadrul procesului de contracarare a inducerii în eroare;
- examinarea modalităților prin care reziliența poate sprijini procesul de pregătire a contracarării inducerii în eroare.

Structura articolului

Pentru a răspunde obiectivelor de cercetare propuse, am structurat lucrarea în trei părți. Inițial, am realizat o analiză a mediului de operare contemporan pentru a identifica acele aspecte care determină necesitatea unei aprofundări a contracarării inducerii în eroare. Ulterior, în raport cu rezultatele obținute, am procedat la evidențierea modului concret de contracarare și la aprofundarea aspectelor care țin de pregătirea acestui proces. În final, am examinat importanța rezilienței în cadrul pregătirii contracarării inducerii în eroare, subliniind modalitățile prin care aceasta poate reprezenta un multiplicator al efectelor realizate în demersul de protecție, în fața acțiunilor înșelătoare ale adversarului.

Relevanța operațională a contracarării inducerii în eroare

Într-un mediu de operare tot mai incert și complex, crearea de efecte în dimensiunea psihologică a adversarului prin modelarea percepției sale asupra realității operaționale, tinde să capete noi valențe în strategiile actorilor internaționali ([MCDC 2020](#), 1-2; [TC 7-102 2014](#), 1-2; [JCN 1/17 2017](#), 1).

Transparența accentuată a spațiului de operare a devenit una dintre marile provocări în cadrul conflictelor contemporane. Camuflarea forțelor și acțiunilor militare este tot mai dificil de realizat. În plus, într-un conflict precum cel de uzură din Ucraina, în care abilitatea de a menține pe o perioadă cât mai îndelungată un raport superior de forțe și de mijloace poate asigura cheia succesului operațional, nevoia de identificare a unor soluții de realizare a protecției forțelor și acțiunilor militare a

devenit una extrem de importantă pentru forțele armate. În acest cadru, simularea și disimularea, metode esențiale ale inducerii în eroare, au căpătat noi valențe operaționale, asigurând câștigarea și menținerea inițiativei pe câmpul de luptă, un principiu esențial al operațiilor militare.

Chiar dacă suprasaturarea cu senzori a spațiului de confruntare contemporan poate conduce la concluzia că inducerea în eroare nu mai poate fi viabilă, realitatea din Ucraina a demonstrat exact contrariul ([NATO Headquarters 2023](#), 27). Acțiunile înșelătoare au devenit mai actuale și mai esențiale ca niciodată, asigurând crearea premiselor menținerii capacității operaționale la un nivel cât mai ridicat și determinând irosirea resurselor adversarului asupra unor ținte false.

Totuși, inducerea în eroare a reprezentat o constantă a războiului, indiferent de perioada istorică ([Freedman 2014](#), 3; [Friedman 2017](#), 73). Aceasta ar putea fi considerată una dintre trăsăturile perene specifice naturii conflictelor armate. Aforismul bine-cunoscut „toate conflictele armate presupun inducere în eroare” și-a dovedit viabilitatea în nenumărate rânduri de-a lungul anilor. Obținerea avantajelor operaționale, în raport cu adversarul prin manipularea percepției acestuia și influențarea comportamentului și acțiunilor sale, reprezintă o practică la fel de veche precum războiul ([Pijpers și Ducheine 2023](#), 1; [Friedman 2021](#), 113), inducerea în eroare constituind în permanență un instrument util în acest sens ([Ryan 2022](#), 102). Șansele sporite ale acțiunilor de inducere în eroare, demonstrate de studiul longitudinal al bine-cunoscutului cercetător al acestui domeniu, Barton Whaley, sporesc atractivitatea utilizării unor astfel de tehnici în cadrul operațiilor militare ([Whaley 2007](#), 76).

În plus, unele trăsături ale naturii perene a conflictelor armate, precum incertitudinea și latura umană a acestora, creează cadrul optim de întrebuițare a inducerii în eroare. Incertitudinea reprezintă un element critic în succesul operațiilor înșelătoare, literatura de specialitate recunoscând două ample modalități de inducere în eroare, în raport cu aceasta, de tip A – ambiguity producing deceptions (inducere în eroare, menită să sporească nivelul de ambiguitate) – și de tip M – misleading deceptions (inducere în eroare, menită să descrească nivelul de ambiguitate) ([Daniel și alții 1980](#), 8; [FM 3-13.4 2019](#), 1-6; [JP 3-13.4 2017](#), I-9; [MCTP 3-32F 2024](#), 2-9).

Un aspect la fel de important în succesul inducerii în eroare este legat de exploatarea vulnerabilităților adversarului, acest tip de operație fiind considerată un proces cognitiv ([Whaley și Busby 2002](#), 187). Se subliniază, astfel, importanța naturii umane a conflictelor în cadrul inducerii în eroare. În plus, chiar dacă progresele rapide ale tehnologiei au modificat drastic modul nostru de viață, consider că, cel puțin pentru viitorul mediu, factorul uman, nu cel tehnologic, va continua să rămână elementul central al conflictelor armate. Din acest motiv, viabilitatea acțiunilor înșelătoare pentru exploatarea percepțiilor adversarilor și modelarea deciziilor acestora vor continua să rămână o constantă a războaielor.

În plus, trăsăturile mediului actual de operare amplifică tot mai mult șansele de succes atât ale acțiunilor de inducere în eroare, cât și ale efectelor acestora. Trăim astăzi vremuri specifice unei ere digitale și informaționale, societatea devenind tot mai dependentă de tehnologie și de informație în toate ramurile acesteia.

Domeniul militar, ca parte a societății, nu face rabat de la aceste influențe și tendințe. Progresele rapide din domeniul tehnologiei informației și nevoia tot mai mare de date din mai multe surse pentru luarea deciziilor creează premisele apariției unor vulnerabilități organizaționale care pot fi exploatare prin inducere în eroare de către potențialii adversari (Hays 2020, 56). Deși tehnologia emergentă, precum inteligența artificială, big data sau învățarea automată (machine learning), poate sprijini îmbunătățirea procesului decizional, aceasta deschide, de asemenea, și ușa campaniilor de dezinformare, atacurilor cibernetice sau manipulărilor informaționale ostile. Este recunoscut faptul că, „odată cu revoluția științifică și tehnologică la care asistăm astăzi, inteligența artificială și celelalte tehnologii emergente pot spori eficacitatea inducerii în eroare”. (Beauchamp-Mustafaga 2023, 35)

Atributele mediului informațional actual amplifică și mai mult posibilitățile de înșelare. Volumul mare de date care se poate vehicula simultan, multitudinea canalelor prin care se poate transmite informația, dar și rapiditatea cu care se realizează acest lucru determină apariția premiselor de succes ale unor campanii de dezinformare (Boswinkel și alții 2022, 5). Astăzi, abilitatea de a influența percepțiile publicului larg a devenit mult mai mare. O modalitate facilă, în acest sens, este reprezentată de rețelele social media. Creșterea explozivă a acestor aplicații a revoluționat modul în care interacționăm unii cu alții. Totuși, din cauza magnitudinii efectelor rezultate, social media a devenit unul dintre cele mai practicate canale de influențare a atitudinilor și de inducere în eroare la scară mare.

Importanța acestui canal de comunicare este demonstrată și de conflictul din Ucraina, platformele de socializare fiind suprasaturate zilnic de postări din câmpul tactic. Abilitatea de a manevra informația și de a câștiga bătălia narațiunilor contra adversarului a reprezentat o constantă în cadrul tuturor conflictelor moderne. Susținerea internă, a propriei populații, dar și externă, a aliaților, precum și menținerea unui moral ridicat al trupelor constituie doar câteva dintre avantajele demonstrate ale războiului informațional care se desfășoară în Ucraina. Așadar, câștigarea și menținerea superiorității informaționale pe câmpul de luptă modern reprezintă un aspect crucial al succesului operațional (Black și alții 2022, 24; AJP3.10.2 2020, 1). Inducerea în eroare, ca modalitate de exploatare a informației, reprezintă una dintre cele mai utilizate și necesare metode folosite în acest sens (Watling, Danylyuk și Reynolds 2024, 31), contribuind la manipularea minții adversarului, modelarea percepțiilor și degradarea înțelegerii acestuia a situației operaționale.

Complementar, un studiu privind mediul de operare al conflictelor viitoare, desfășurat în SUA, scoate la iveală o serie de metode și tehnologii care pot determina

un avantaj decisiv pentru cel ce le deține. Studiul face referire la acestea drept "potential game changers" (factori care pot schimba conflictul) până în 2035, una dintre capacitățile cu potențial mare de influențare a spațiului de luptă fiind reprezentată de inducerea în eroare ([TRADOC Pamphlet 525-92 2019](#), 13).

În plus, potențialii adversari ai NATO și, implicit, și ai României, Rusia și China, au experiență extinsă în privința folosirii inducerii în eroare în cadrul conflictelor, conceptul fiind adânc înrădăcinat în arta operativă a acestor actori ([AFM 2018](#), 3A-4; [Kofman și alții 2021](#), 31; [Paul și alții 2021](#), 22; [Cliff 2023](#), 45).

Se poate observa așadar actualitatea și importanța inducerii în eroare în contextul curent de operare. În consecință, contracararea acestor acțiuni reprezintă o condiție obligatorie pentru orice forță militară în cadrul conflictelor specifice mediului de operare contemporan. Prin aplicarea metodelor specifice contracarării, se poate asigura protecția necesară în fața unui asemenea flagel, obținându-se, astfel, avantajul decizional, în raport cu adversarul.

Procesul contracarării inducerii în eroare și rolul activităților de pregătire a acesteia

Contracararea inducerii în eroare presupune „identificarea și contracararea acțiunilor de inducere în eroare, desfășurate de către adversar, în scopul subminării voinței, înțelegerii și întrebuințării corecte a capacităților forțelor proprii”. ([AJP3.10.2 2020](#), 9)

Așa după cum am prezentat în cadrul introducerii, nu există o teorie general acceptată privind contracararea inducerii în eroare. Totuși, se poate observa că aceasta presupune mai mult decât simpla detectare, fiind recunoscut de unii actori drept un proces care implică cel puțin trei faze ([FM 3-13.4 2019](#), A-1), care urmează o progresie logică, fiecare depinzând de rezultatele obținute în fazele anterioare:

- detectarea acțiunilor de inducere în eroare ale adversarului;
- confirmarea acțiunilor de inducere în eroare ale adversarului;
- exploatarea acțiunilor de inducere în eroare ale adversarului.

Figura 1 Procesul contracarării inducerii în eroare
Sursa: concepția autorului

Detectarea acțiunilor înșelătoare ale adversarului presupune identificarea incongruențelor operaționale privind modul de operare al acestuia, incluzând eventuale lacune suspecte, contradicții cu unele modele operate anterior, dar și confirmări care pot părea dubioase. Totuși, având în vedere că „nicio imitație nu poate fi perfectă, decât dacă este realitatea” ([Jones 1989](#)), ar trebui să existe indicii

privind descoperirea indicatorilor înșelători ai adversarului. În acest sens, un rol crucial îl are sistemul de referință, în raport cu care se pot identifica neconcordanțele operaționale. Gradul de fidelitate privind înțelegerea aspectelor care țin de modul de operare al adversarului, de contextul de desfășurare, dar și de elemente vulnerabile la inducere în eroare ale forțelor proprii este cel care asigură sistemul de referință, față de care se pot identifica acțiunile înșelătoare ale adversarului.

Confirmarea reprezintă etapa din procesul de contracarare care are ca scop înțelegerea întregului plan de inducere în eroare al adversarului, incluzând scopul, obiectivele, dar și scenariul de desfășurare a evenimentelor înșelătoare. Mai mult, pe parcursul acestei etape, este necesară și identificarea efectelor deja create de acțiunile desfășurate de adversar până la momentul detectării. Toate aceste informații contribuie la luarea unei decizii cât mai bune privind cursurile de acțiune care trebuie dezvoltate, asigurând un risc mai redus asupra îndeplinirii misiunii proprii. Totuși, este necesar, de asemenea, să se țină cont de timpul avut la dispoziție pentru a desfășura activitățile implicite acestei etape. Cu siguranță, nu vor exista condiții perfecte de luare a deciziei. Din acest motiv, trebuie analizat nivelul de informații deținut și posibilitățile de pierdere a oportunității de exploatare a detectării intenției înșelătoare a adversarului.

Etapa de **exploatare** vine să asigure valorificarea oportunității create. În această etapă, se analizează posibilele opțiuni de urmat, în raport cu avantajele pe care le-ar putea aduce îndeplinirii misiunii inițiale a forței. Din acest motiv, dubla înșelare a adversarului, determinarea continuării irosirii de către acesta a resurselor pentru punerea în scenă a unui plan de inducere în eroare ineficient sau demascarea publică a acțiunilor sale pot reprezenta variante posibile de implementat. Totuși, în oricare dintre acestea, trebuie analizat nivelul de risc implicit și trebuie luate, dacă este cazul, măsuri de reducere a acestuia în limita toleranței la risc a comandantului. Dezvoltarea unei matrici cât mai detaliate de sprijin al deciziei, dar și al variantelor la plan poate contribui la eficientizarea implementării opțiunii alese.

Pentru a crește totuși șansele de succes ale acestui întreg proces, este necesară o pregătire substanțială a contracarării inducerii în eroare. „O abordare analitică holistică a unei contracarări a inducerii în eroare pe deplin eficientă necesită o minte pregătită și o organizație pregătită. Realizabil? Da, dar nu cu ușurință.” (Bennett și Waltz 2007, Introducere) Din acest motiv, secțiunea curentă își propune să identifice acei indicatori care pot contribui la pregătirea organizației în vederea eficientizării procesului de contracarare a inducerii în eroare, urmând ca, pe fondul rezultatelor parțiale obținute, să fie evidențiate, în secțiunea următoare, modalitatea în care reziliența poate contribui la concretizarea acestora.

Pregătirea joacă un rol definitoriu în succesul contracarării, așa după cum am menționat anterior. Este recomandat ca aceasta să înceapă din timp de pace, asigurându-se, astfel, o șansă mai mare de protecție în fața acțiunilor înșelătoare ale adversarului. Relevanța ei este extrem de mare, aceasta asigurând fundamentul

de cunoștințe și de înțelegere, în raport cu care se pot identifica incongruențele operaționale în modul de operare al adversarului. Compararea a ceea ce se întâmplă (realitate) cu ceea ce ar fi trebuit să se întâmple (așteptări) poate conduce la detectarea intențiilor înșelătoare ale adversarului.

Complementar, pentru a asigura o eficiență cât mai mare a contracarării inducerii în eroare, pregătirea trebuie să țină cont și de elemente specifice forțelor proprii, pe care acțiunile adversarului le-ar putea exploata, precum aspectele culturale, prejudecățile și preconcepțiile sau diferitele stiluri de conducere utilizate.

Așadar, pentru a-și îndeplini scopul, pregătirea trebuie să includă activități, menite atât să examineze informații despre potențialii adversari și despre forțele proprii, cât și să creeze condițiile optime de aplicare a rezultatelor acestor analize, așa după cum se poate identifica în figura de mai jos. Toate aceste informații se vor concretiza în estimarea contracarării potențialei induceri în eroare, desfășurată de adversar. Gradul de fidelitate al acestora este extrem de important, o pregătire eficientă asigurând precondițiile succesului contracarării inducerii în eroare.

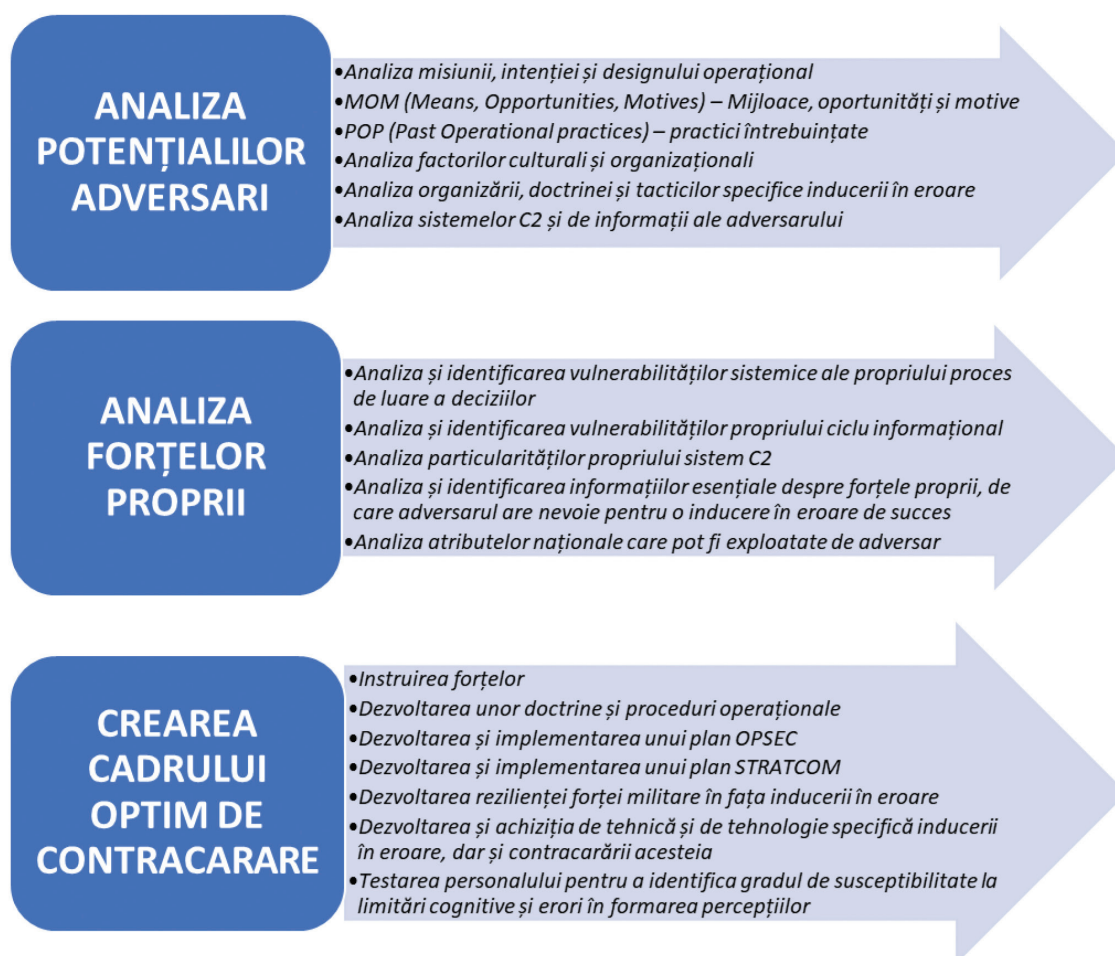

Figura 2 Pregătirea contracarării inducerii în eroare

Sursa: concepția autorului

Puterea rezilienței în sprijinul pregătirii contracarării inducerii în eroare

Complexitatea mediului actual, ritmul alert al schimbărilor situaționale, incertitudinea tot mai accentuată fac din **conceptul de reziliență unul critic, pentru orice actor**. Reziliența reprezintă abilitatea unui sistem de a se adapta și de a-și reveni rapid la o stare bună de funcționare, în urma unor dificultăți sau schimbări semnificative ([Cambridge Dictionary 2024](#)).

Strategia Națională de Apărare a Țării a României prezintă reziliența ca fiind răspunsul adecvat pentru amenințările specifice mediului actual de operare ([Administrația Prezidențială 2020](#), 5). Reziliența are un rol extrem de important și în domeniul militar, Strategia Militară a României incluzând-o între conceptele esențiale pe care trebuie să se axeze forțele sale armate ([Strategia Militară a României 2021](#), 30)

NATO a recunoscut, în cadrul summitului de la Madrid, din 2022, necesitatea dezvoltării rezilienței națiunilor în fața amenințărilor mediului actual de securitate ([NATO 2022](#)). Reziliența militară sprijină descurajarea adversarilor și apărarea Alianței prin dezvoltarea capacității sale de a anticipa, de a se pregăti și de a se adapta amenințărilor, dar și de a rezista, de a răspunde și de a se recupera rapid, în urma șocurilor strategice ([E-ARC 2024](#)). Totuși, acest concept nu este unul nou, fiind înrădăcinat adânc în esența Alianței. El a constituit unul dintre pilonii de apărare a acesteia împotriva Uniunii Sovietice, în timpul Războiului Rece ([Dowd și Cook 2022](#)).

În egală măsură, SUA înțeleg importanța acestui concept, el fiind catalogat drept esențial în îndeplinirea misiunii militare ([FM 6-22 2022](#), 4-16). În acest sens, SUA au dedicat un directorat pentru dezvoltarea rezilienței personale și organizaționale ([United States Army 2024](#)). De asemenea, reziliența este recunoscută ca fiind una dintre calitățile liderilor militari eficienți ([FM 6-22 2022](#), 4-16), fiind înțeleasă drept abilitatea de a persevera și de a se adapta adversităților specifice mediului actual de operare extrem de dinamic și nesigur.

Unul dintre factorii perturbatori ai modului de desfășurare a operațiilor militare în îndeplinirea scopului propus este reprezentat de inducerea în eroare. Istoria a demonstrat în nenumărate rânduri, așa după cum menționam anterior, că structurile militare înșelate au reușit cu greu să își revină, în cele mai multe cazuri fiind nevoite să cedeze lupta.

Scopul principal al acțiunilor de inducere în eroare, acela de a-l determina pe adversar să întreprindă anumite acțiuni care să îi cauzeze dezavantaje operaționale, fără ca măcar să conștientizeze acest aspect, reprezintă poate cel mai bun argument privind includerea ei în rândul elementelor cu potențial de generare a dificultăților operaționale. Din acest motiv, secțiunea curentă aduce în atenție modul în care dezvoltarea rezilienței poate să sprijine capacitatea structurilor militare de a anticipa și de a detecta intențiile înșelătoare ale adversarului, pe de-o parte, iar, pe de altă

parte, de a asigura un sistem flexibil, capabil să absoarbă astfel de șocuri și să-și revină cât mai rapid, fără a-i fi afectată, în mod serios, îndeplinirea misiunii de bază.

Pregătirea structurii în vederea realizării unui răspuns eficient la acțiunile de inducere în eroare, desfășurate de adversar, implică mai mult decât simpla identificare a indicatorilor care pot amplifica șansa detectării acțiunilor acestuia. Este nevoie de dezvoltarea abilității organizației militare de a absorbi șocuri și de a putea continua. Astfel, **capacitatea de reziliență la acțiunile de înșelare ale adversarului este, poate, la fel de importantă ca și contracararea acestora**, oferind posibilitatea rapidă de regenerare a structurii și de ajustare a planurilor în vederea depășirii momentului neprielnic ([Joint Doctrine Publication 02 2021](#), 3). În acest fel, se reduce la maximum intervalul temporal în care adversarul poate să speculeze eventualul avantaj operațional pe care și l-a creat sau în care se pot chiar determina condiții ca acesta să nu se materializeze deloc.

În plus, Strategia Militară a României identifică reziliența redusă la dezinformare ca fiind una dintre provocările cu care se confruntă societatea românească ([Strategia Militară a României 2021](#), 8), aspect care accentuează și mai mult importanța și relevanța introducerii acestei activități în etapa de pregătire a structurilor militare pentru contracararea acțiunilor de inducere în eroare ale adversarului. Pe aceste considerente, apreciez că un nivel ridicat de reziliență poate atenua efectele acțiunilor înșelătoare ale adversarului, contribuind astfel la optimizarea strategiei generale de contracarare a acțiunilor acestuia.

Complementar, dezvoltarea rezilienței sistemului militar poate aduce beneficii pentru celelalte activități specifice pregătirii contracarării inducerii în eroare, prezentate în Figura 2. În primul rând, un element esențial al unei organizații reziliente este **flexibilitatea acesteia și capacitatea sa de adaptare**. Nivelul înalt de adaptabilitate al sistemelor militare poate reduce considerabil efectele potențialelor acțiuni de inducere în eroare ale adversarului, contribuind astfel la eficientizarea procesului de contracarare. Construirea unei forțe militare flexibile atât fizic, cât mai ales mental trebuie să reprezinte o prioritate în demersul de adaptare. Flexibilitatea mentală rezultată sprijină direct abilitatea celor implicați în procesul de contracarare a inducerii în eroare.

Flexibilitatea și adaptabilitatea pot asigura premisele identificării și reducerii propriilor vulnerabilități la potențiale acțiuni de inducere în eroare. Analiza critică a elementelor proprii sensibile la inducerea în eroare și conștientizarea acestora contribuie direct la creșterea nivelului de reziliență a structurii militare în fața unor potențiale încercări înșelătoare ale adversarului. Având în vedere că ținta acțiunilor de inducere în eroare este reprezentată de comandantul forțelor adverse, adaptarea trebuie să implice, uneori, și abilitatea de a accepta critica, indiferent de poziția ocupată. Aceasta ține de înțelegerea propriilor defecte și de dorința de îmbunătățire a fiecăruia.

Un element definitoriu în dezvoltarea rezilienței este **educația**. Nelson Mandela aprecia aceasta ca fiind arma cea mai puternică în schimbarea lumii. Educația are

un rol esențial atât în creșterea rezilienței, cât și în sporirea șanselor de contracarare a inducerii în eroare. Educația asigură, în primul rând, nivelul de conștientizare optim privind potențialele amenințări. O conștientizare adecvată privind modul de desfășurare și funcționare a inducerii în eroare, dar și a efectelor acesteia, precum și a pericolelor la care structurile militare superficiale se expun contribuie direct la sporirea gradului de reziliență atât individuală, cât și organizațională.

De asemenea, educația contribuie semnificativ la dezvoltarea gândirii critice și creative a personalului militar. Abilitatea de a identifica corect adevăratele problemele cu care se confruntă organizația, de a analiza și de a determina cauzele reale și profunde ale acestora, cât și de a dezvolta metodele ingenioase de rezolvare a lor în așa fel încât să nu fie periclitată misiunea reprezintă caracteristici ale unei minți cu un grad sporit de gândire critică și creativă. Așadar, aceste atribute reprezintă condiții *sine qua non* pentru depășirea momentelor dificile din câmpul de luptă. Se poate aprecia, astfel, că gândirea critică și cea creativă contribuie în mod definitoriu la modelarea nivelului de reziliență al oricărei organizații.

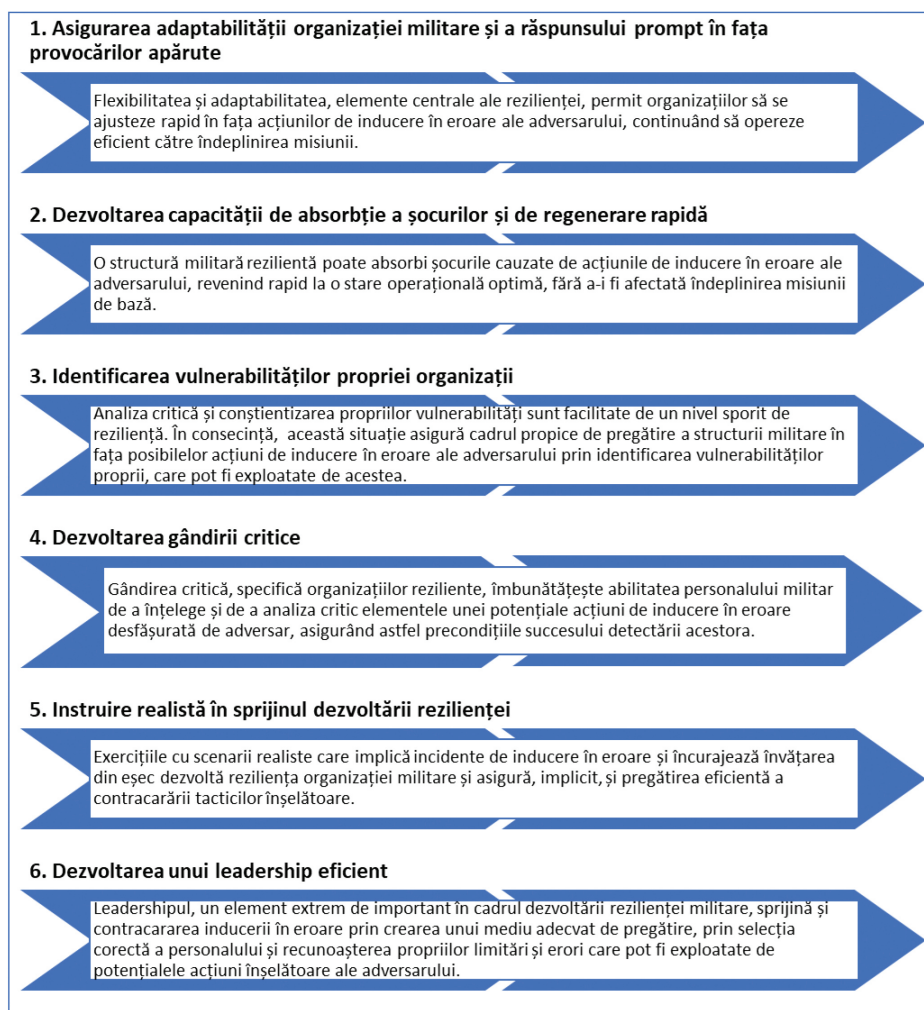
În acest fel, se poate asigura eficientizarea pregătirii contracarării inducerii în eroare. Astfel, personalul cu un simț critic dezvoltat implicat în acest demers, poate asigura premisele unor rezultate adecvate în analiza adversarului, înțelegând adevăratele nuanțe, în ceea ce privește intenția sa, motivele sau modul de operare al acestuia în situații similare. Abilitatea de a vedea lucrurile din alte perspective, de a ridica întrebări vitale, criticând concluziile proprii anterioare, de a gândi deschis și de a analiza pertinent presupunerile existente, caracteristici ale unei persoane care și-a dezvoltat abilitățile de gândire critică într-un mod rafinat și profund, asigură condițiile unei bune pregătiri a contracarării inducerii în eroare.

Pregătirea continuă prin instruirea structurilor proprii în condiții cât mai grele, care replică situațiile din câmpul de luptă contemporan, sprijină dezvoltarea rezilienței organizației militare. Asigurarea unui cadru de instruire care să integreze potențiale situații de inducere în eroare, desfășurate de adversar, de o complexitate cât mai ridicată, permite, în egală măsură, dezvoltarea abilităților structurii de a contracara și de a răspunde cât mai eficient în fața unor asemenea probleme operaționale. Există o tendință nescrisă în cadrul structurilor militare vestice în ceea ce privește exercițiile militare. Majoritatea acestora se finalizează cu succesul structurii de instruit, care reușește să rezolve mai toate situațiile create. Deși sunt conștient și de beneficiile morale ale unei astfel de abordări, consider că forțele armate ar trebui să încurajeze și eșecul, ca formă de pregătire. Acesta, asociat cu o analiză aprofundată a cauzelor sale, poate oferi șansa sporirii considerabile a rezilienței armate. Este și cazul contracarării inducerii în eroare. Mai mult, instruirea de tip contrapartidă (forță contra forță) asigură un grad mai real de pregătire a structurii militare. Posibilitatea de a lupta contra unui adversar care gândește și planifică, la rândul său, pentru a câștiga sporește, în primul rând, incertitudinea operațională, solicitând, de asemenea, personalul implicat la un efort intelectual mult mai accentuat. Operarea în astfel de condiții determină militarii să își asume riscuri calculate, neașteptând

condiții optime de luare a deciziei. Se asigură așadar premisele unei pregătiri mult mai eficiente a structurii militare.

Un alt element extrem de important în dezvoltarea rezilienței militare este cel al **leadershipului**, așa după cum menționam anterior. Acesta are un rol determinant și în cadrul contracarării inducerii în eroare. Comandanții sunt cei care asigură cadrul de pregătire, selectează personalul, identifică cele mai potrivite poziții pentru acesta, impun ritmul și mediul de lucru intern, influențând astfel componenta morală a puterii de luptă a structurii proprii. Un element critic pentru orice lider este reprezentat de dorința de perfecționare, iar în acest sens, abilitatea de a-și identifica propriile limitări, de a recunoaște erorile realizate în actul de conducere, dar și de a-și accepta prejudecățile și preconcepțiile personale favorizează dezvoltarea rezilienței în fața acțiunilor înșelătoare ale adversarului. Pot deduce așadar că stilul de leadership are un impact direct asupra randamentului personalului militar, în ceea ce privește contracararea inducerii în eroare.

În Figura 3 am ilustrat modul în care elementele specifice rezilienței asigură pregătirea contracarării inducerii în eroare pentru a evidenția modul factual de relaționare a acestor două concepte.

Figura 3 Sprijinul rezilienței în pregătirea contracarării inducerii în eroare

Sursa: concepția autorului

Concluzii

Reziliența reprezintă capacitatea unei organizații de a se adapta și de a se recupera rapid în urma unor dificultăți sau schimbări semnificative. Ea este recunoscută de majoritatea actorilor ca fiind una dintre soluțiile de răspuns la provocările mediului de securitate complex și extrem de volatil al zilelor noastre. Importanța ei este una crucială și în domeniul militar, asigurând premisele unei reacții adecvate la diverse amenințări și provocări ale spațiului actual de confruntare, creând, astfel, cadrul optim pentru succesul operațional.

De asemenea, atributele mediului informațional actual fac ca abilitatea de a manevra informația și de a modela percepții dorite unei audiențe țintă să constituie o armă extrem de facilă pentru majoritatea forțelor armate moderne. Din acest motiv, pregătirea unor reacții adecvate în fața potențialelor acțiuni înșelătoare ale adversarilor trebuie să constituie o prioritate a oricărei structuri militare pentru asigurarea unui cadru viabil de îndeplinire a misiunii încredințate.

În acest sens, reziliența poate reprezenta un factor determinant în pregătirea forțelor armate pentru a contracara acțiunile de inducere în eroare. În acest demers, prin dezvoltarea și implementarea unor strategii eficiente de reziliență, forțele armate pot asigura multiple beneficii. În primul rând, gradul sporit de gândire critică și creativă, rezultat ca urmare a sporirii rezilienței militare, poate facilita o analiză mai profundă privind informațiile referitoare la adversar, cu relevanță pentru contracararea inducerii în eroare. De asemenea, dezvoltarea rezilienței organizaționale poate contribui la rezultate pertinente privind forțele proprii, asigurându-se o structură mai robustă și adaptabilă împotriva provocărilor informaționale moderne. În plus, nivelul crescut de instruire al forțelor, un alt aspect crucial al rezilienței, asigură posibilitatea pregătirii optime a contracarării inducerii în eroare.

În concluzie, apreciez că forțele armate, prin dezvoltarea unei reziliențe robuste, pot face față mai bine provocărilor informaționale specifice câmpului de luptă modern și, în consecință, și potențialelor acțiuni înșelătoare ale adversarilor.

Referințe

- Administrația Prezidențială.** 2020. „Strategia Națională de Apărarea Țării pentru perioada 2020-2024.” https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf.
- AFM.** 2018. *Army Field Manual - Warfighting Tactics Part 1: The Fundamentals*. UK Ministry of Defence.
- AJP3.10.2.** 2020. ”Allied Joint Doctrine for operations security and deception, edition A, version 2”. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/6422d0ba60a35e00120caf09/20230327-AJP_3_10_2_Ops_and_Deception-O.pdf.
- Beauchamp-Mustafaga, Nathan.** 2023. *Chinese Next-Generation Psychological Warfare*. Santa Monica, California, 2023: RAND Corporation.

- Bennett, Michael și Edward Waltz.** 2007. *Counterdeception Principles and Applications for National Security*. London: Artech House.
- Black, James, Alice Lynch, Kristian Gustafson, David Blagden, Pauline Paille și Fiona Quimbre.** 2022. *Multi-Domain Integration in Defence Conceptual Approaches and Lessons from Russia, China, Iran and North Korea*. Santa Monica, California: RAND Corporation.
- Boswinkel, Lotje, Neill Bo Finlayson, John Michaelis și Michel Rademaker.** 2022. *Weapons of mass influence Shaping attitudes, perceptions and behaviours in today's information warfare*. Hague: The Hague Centre for Strategic Studies, Haga.
- Cambridge Dictionary.** 2024. "resilience." <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/resilience>.
- Cliff, Roger.** 2023. *China's Future Military Capabilities*. US Army War College Press.
- Creswell, John W. și J. David Creswell.** 2023. *Research design. Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. 6th Edition. Los Angeles: Sage Publications.
- Daniel, Donald C., Katherine L. Herbig, William Reese, Richards J. Heuer, Theodore R. Sarbin, Paul H. Moose și Ronald G. Sherwin.** 1980. "Multidisciplinary Perspectives on Military Deception." <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA086194.pdf>.
- Dowd, Anna și Cynthia Cook.** 2022. "Bolstering Collective Resilience in Europe." <https://www.csis.org/analysis/bolstering-collective-resilience-europe>.
- E-ARC.** 2024. "NATO's Resilience Concerns." <https://e-arc.ro/2024/02/29/natos-resilience-concerns/>.
- FM 3-13.4.** 2019. *Army Support to Military Deception*. Washington DC: US Department of the Army.
- FM 6-22.** 2022. "Developing leaders." Washington: US Department of the Army. https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/ARN36735-FM_6-22-000-WEB-1.pdf.
- Freedman, Lawrence.** 2014. *Strategy: A History*. Oxford: Oxford University Press.
- Friedman, B.A.** 2017. *On Tactics. A theory of victory in battle*. Annapolis: Naval Institute Press.
- . 2021. *On operations. Operational art and military disciplines*. Annapolis: Naval Institute Press.
- Harris, William R.** 2013. "Counter-deception Planning." În *The Art and Science of Military Deception*, de Barton Whaley (ed.) Hy Rothstein. London: Artech House.
- Hays, Lieutenant Colonel Michael G.** 2020. "Convergence of Military Deception in Support of Multi-Domain Operations." În *Theater Army in Multi-Domain Operations Integrated Research Project*, de Gregory L. Cantwell, 55-86. US Army War College.
- JCN 1/17.** 2017. "Joint Concept Note (JCN) 1/17 Future Force Concept." https://assets.publishing.service.gov.uk/media/657c3bb80467eb001355f8e2/ARCHIVE_FFC_JCN1_17-O.pdf.
- Joint Doctrine Publication 02.** 2021. "UK Operations: the Defence Contribution to Resilience." 4th Edition. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/6384a153e90e0778a511ab69/20221128-JDP_02_Web.pdf.

- Jones, Reginald Victor.** 1989. *Reflections on Intelligence*. London: Mandarin Paperbacks.
- JP 3-13.4.** 2017. "Military Deception." https://irp.fas.org/doddir/dod/jp3_13_4.pdf.
- Kofman, Michael, Anya Fink, Dmitry Gorenburg, Mary Chesnut, Jeffrey Edmonds și Julian Waller.** 2021. *Russian Military Strategy: Core Tenets and Operational Concepts*. Virginia: US Center for Naval Analysis.
- MCDC.** 2020. "Future Leadership." https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5fdccd0de90e07452ec36ee8/20201210-MCDC_Future_Leadership-web.pdf.
- MCTP 3-32F.** 2024. "Deception." <https://www.marines.mil/News/Publications/MCPPEL/Electronic-Library-Display/Article/3815472/mctp-3-32f/>.
- NATO.** 2022. "Madrid Summit Declaration." https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm.
- __.** 2023. "Russian War Against Ukraine. Lessons Learned Curriculum Guide." https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2023/12/pdf/231208-RusWar-Ukraine-Lessons-Curriculum.pdf.
- Paul, Chistopher, James Dobbins, Scott W. Harold, Howard J. Shatz, Rand Waltzman și Lauren Skrabala.** 2021. "A Guide to Extreme Competition with China." https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1378-1.html.
- Pijpers, Peter B.M.J. și Paul A.L. Ducheine.** 2023. "Deception as the Way of Warfare. Armed Forces, Influence Operations and the Cyberspace paradox." https://hcss.nl/wp-content/uploads/2023/05/01-Ducheine_Pijpers_Deception-as-the-way-of-warfare.pdf.
- Ryan, Mick.** 2022. *War Transformed. The Future of Twenty-First-Century Great Power Competition and Conflict*. Annapolis, Maryland: US Naval Institute Press.
- Strategia Militară a României.** 2021. *Capacitate defensivă credibilă, pentru o Românie sigură, într-o lume marcată de noi provocări*. București: Ministerul Apărării Naționale.
- TC 7-102.** 2014. "Training Circular No. 7-102 Operational Environment and Army learning." <https://odin.tradoc.army.mil/TC/042214e84da40544fdc66cd82d41f941>.
- TRADOC Pamphlet 525-92.** 2019. "The Operational Environment and the Changing Character of Warfare." <https://adminpubs.tradoc.army.mil/pamphlets/TP525-92.pdf>.
- United States Army.** 2024. "Directorate of Prevention, Resilience and Readiness." <https://www.armyresilience.army.mil/index.html>.
- Watling, Jack, Oleksandr V Danylyuk și Nick Reynolds.** 2024. *Preliminary Lessons from Ukraine's Offensive Operations, 2022–23*. London: Royal United Services Institute.
- Whaley, Barton.** 2007. "Stratagem: Deception and Surprise in War." London: Artech House.
- Whaley, Barton și Jeffrey Busby.** 2002. "Detecting deception: Practice, Practitioners, and Theory." În *Strategic Denial and Deception: The Twenty-First Century Challenge*, de James J. Wirtz, (ed), Roy Godson. Transaction Publishers.